

ΜΕΛΕΤΗ

Ανδριανού Γκουρμπάτση, Αντιστράτηγου – Υπαρχηγού ΠΣ, ε.α, Νομικού
Δικαστικού Πραγματογνώμονα
Διερεύνησης Εγκλημάτων Εμπρησμού

"Ασφαλιστική απάτη δι' εμπρησμού: Η δικονομική θέση και τα δικαιώματα του ασφαλιστή και των ασφαλιστικών πραγματογνωμόνων στην προανάκριση"

1.- Εισαγωγή.

Σκοπός της παρούσας Μελέτης είναι να προσδιοριστεί ποια είναι η δικονομική θέση και τα δικαιώματα του ασφαλιστή (ασφαλιστικής επιχείρησης) και συνακόλουθα των ασφαλιστικών πραγματογνωμόνων στην ανακριτική διαδικασία και πιο συγκεκριμένα στην προανάκριση / προκαταρκτική εξέταση, για περιπτώσεις ασφαλιστικής απάτης δι' εμπρησμού και φυσικά και σε κάθε άλλη υπαίτια αξιόποινη συμπεριφορά του λήπτη της ασφάλισης ή του ασφαλισμένου ή και τρίτου, εξ αιτίας της οποίας πραγματοποιήθηκε ο ασφαλιστικός κίνδυνος σε αντικείμενο ασφαλισμένο για ζημιά, με σκοπό την είσπραξη της ασφαλιστικής αποζημίωσης καθώς και σε ποια χρονική στιγμή της ανακριτικής διαδικασίας μπορεί να ασκηθούν αυτά. Το συγκεκριμένο ζήτημα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον, τόσο σε θεωρητικό όσο και από πρακτικής πλευράς, κυρίως για τους ανακριτικούς υπαλλήλους, που έχουν ελλιπή ενημέρωση, τις ασφαλιστικές εταιρείες, τους ασφαλιστικούς πραγματογνώμονες και τους δικηγόρους, λόγω των αυξημένων περιπτώσεων ασφαλιστικής απάτης ιδίως σε περιόδους οικονομικής κρίσης. Αξίζει να εντυπώσει κανείς στο ζήτημα αυτό και να το μελετήσει, γιατί η ασφαλιστική απάτη δι' εμπρησμού, όπως και άλλες περιπτώσεις απάτης, έχει επιπτώσεις, πέραν των άλλων και στην εθνική οικονομία. Επειδή από μια ασφαλιστική σύμβαση για ζημιές, στην περίπτωση που πραγματοποιείται ο ασφαλιστικός κίνδυνος, όπως πχ της πυρκαγιάς, διακυβεύονται πολλές φορές τεράστια οικονομικά συμφέροντα, είναι φυσικό η ασφαλιστική επιχείρηση δια των ασφαλιστικών της πραγματογνωμόνων να επιδιώκει ν' αποδείξει, όσο αυτό είναι εφικτό, ότι πρόκειται για ασφαλιστική απάτη κάθε φορά επέλευσης της ασφαλιστικής περίπτωσης, προκειμένου να μην ευθύνεται για την καταβολή του ασφαλίματος.

Καθημερινά εκδηλώνονται στην επικράτεια πχ πυρκαγιές κάθε είδους, οι οποίες οφείλονται σε διαφορετικά αίτια. Ένας μεγάλος αριθμός δε αυτών προκαλείται σε αντικείμενα που είναι

ασφαλισμένα για τον κίνδυνο πυρκαγιάς. Εξάλλου ένα από τα ψυχολογικά κίνητρα που ωθούν το δράστη στην τέλεση του εγκλήματος του εμπρησμού (άρθρο 264 ΠΚ) είναι και η πρόκληση πυρκαγιάς με πρόθεση σε αντικείμενο που είναι ασφαλισμένο για πυρκαγιά, με σκοπό την είσπραξη από το λήπτη της ασφάλισης ή τον ασφαλισμένο του ποσού της δικαιούμενης αποζημίωσης (ασφαλίματος) σε περίπτωση που επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος. Το ως άνω κίνητρο αποτελεί το συνηθέστερο στην πράξη κίνητρο τέλεσης εγκλημάτων εμπρησμού με πρόθεση.

2.- Ανάλυση του θέματος.

2.1. Εισαγωγή.

Η αγορά είναι ένας οικονομικός χώρος που ζητείται ασφαλιστική προστασία, δεδομένου ότι βιώνουμε σε κοινωνία "κινδύνων". Με τον όρο <<ασφάλιση>> εννοούμε τη συγκέντρωση διαφόρων κινδύνων και τη μεταφορά τους στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις ή ασφαλιστικούς οργανισμούς, που συμφωνούν έναντι ενός ασφαλιστρού να αποζημιώσουν τους ασφαλισμένους για τυχαίες ζημιές ή να προσφέρουν άλλες παροχές ή υπηρεσίες που έχουν σχέση με τον κίνδυνο. Η ασφάλιση διακρίνεται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: α) την κοινωνική και β) την ιδιωτική ασφάλιση. Περαιτέρω στην ιδιωτική ασφάλιση, μεταξύ άλλων, προβλέπεται η ασφάλιση περιουσίας, ως κλάδος ασφαλίσεων ζημιών, που σκοπό έχει την προστασία των ακινήτων και κινητών πραγμάτων των προσώπων (φυσικών και νομικών). Στις ασφαλίσεις κατά ζημιών, ταξινομείται, σύμφωνα με το άρθρο 4, παρ. 1 (η) του Ν. 4364/2016 (ΦΕΚ 13/Α΄) και ο βασικότερος και αρχαιότερος **κλάδος (8) <<πυρκαγιά και στοιχεία της φύσης>>**, που αντιπροσωπεύει κατά μέσο όρο το 17% του κλάδου ζημιών και προσφέρει ασφαλιστική κάλυψη της περιουσίας του ασφαλισμένου για οικονομικές απώλειες, που προκαλούνται από πυρκαγιά, κατά τη διάρκεια που υπάρχει από την ασφαλιστική σύμβαση κάλυψη. Καλύπτει κάθε ζημιά που υφίστανται αγαθά, εφόσον προξενείται από: α) πυρκαγιά, β) έκρηξη γ) θύελλα δ) στοιχεία της φύσης εκτός θύελλης, ε) πυρηνική ενέργεια και στ) καθίζηση εδάφους.

2.2. Ασφαλιστική σύμβαση – ασφάλιση πυρκαγιάς.

Στην περίπτωση λοιπόν που προκαλείται από το δράστη με δόλο πυρκαγιά σε ασφαλισμένο αντικείμενο για το συγκεκριμένο κίνδυνο(άρθρο 264, 265 ΠΚ), με σκοπό την είσπραξη της ασφαλιστικής αποζημίωσης για τον ίδιο ή τρίτο, ενεργείται από τις αρμόδιες προανακριτικές αρχές πχ Πυροσβεστική Υπηρεσία, προανάκριση, είτε αυτεπάγγελα, κατ' άρθρο 243 παρ. 2 ΚΠΔ, δηλαδή τη λεγόμενη "αστυνομική προανάκριση", πχ λόγω αυτοφώρου εγκλήματος εμπρησμού σε βαθμό κακουργήματος (άρθρο 264, στοιχείο β΄ ΠΚ) ή πλημμελήματος (άρθρο 264, στοιχείο α΄ ΠΚ), είτε ενεργείται προανάκριση με παραγγελία του εισαγγελέα, αδίκημα που συρρέει κατ' ιδέα

αληθινά με το έγκλημα της απάτης σχετικά με τις ασφάλειες (άρθρο 388 παρ. 1 ΠΚ).¹ Για την τέλεση της απάτης σχετικά με τις ασφάλειες, μεταξύ άλλων, απαιτείται να υπάρχει ασφαλιστική σύμβαση. Στοιχείο λοιπόν του εγκλήματος της απάτης σχετικά με τις ασφάλειες είναι η ύπαρξης ασφαλιστικής σύμβασης πραγμάτων (κινητών ή ακινήτων). Η εν λόγω σύμβαση παρέχει, τόσο στον ασφαλισμένο, όσο και στον ασφαλιστή ευκαιρίες για εκμετάλλευση, οι οποίες, αν πραγματοποιηθούν, προξενούν ακολούθως προβλήματα, που φθάνουν στα δικαστήρια προς επίλυση. Η έννοια της ασφάλισης και στην προκειμένη περίπτωση της ιδιωτικής ασφάλισης στηρίζεται στην έννοια της ασφαλιστικής σύμβασης. Σύμφωνα με το άρθρο 1, παρ. 1 του Ν. 2496/1997 <<Ασφαλιστική σύμβαση, τροποποίηση της νομοθεσίας για την ιδιωτική ασφάλιση και άλλες διατάξεις>> (ΦΕΚ 87/Α), με την <<**ασφαλιστική σύμβαση** η ασφαλιστική επιχείρηση (ασφαλιστής) αναλαμβάνει την υποχρέωση να καταβάλει έναντι ασφαλιστρού, στον συμβαλλόμενο της (λήπτης της ασφάλισης) ή σε τρίτον, παροχή (ασφάλισμα) σε χρήμα ή, εφόσον υπάρχει ειδική συμφωνία, άλλη παροχή σε είδος, όταν επέλθει το περιστατικό από το οποίο συμφωνήθηκε να εξαρτάται η υποχρέωση του (ασφαλιστική περίπτωση)>>. Στο άρθρο 3 του ιδίου ως άνω νόμου περιγράφεται ο ασφαλιστικός κίνδυνος, ενώ στην παρ. 5 του άρθρου 7 αυτού ορίζεται ότι <<ο ασφαλιστής απαλλάσσεται της υποχρέωσης προ ασφάλισμα, αν η επέλευση της ασφαλιστικής περίπτωσης οφείλεται, στη μεν ασφάλιση ζημιών, σε δόλο ή βαριά αμέλεια...>>. Περαιτέρω, στο Μέρος Δεύτερο του ιδίου ως άνω νόμου και συγκεκριμένα στο άρθρο 11 αυτού προβλέπεται η έννοια και το αντικείμενο της ασφάλισης ζημιάς, ενώ στο άρθρο 19, προβλέπεται **η ασφάλιση πυρκαγιάς**. Ειδικότερα, η ασφάλιση πυρκαγιάς περιλαμβάνει τις ζημιές που προκαλούνται από πυρκαγιά, κεραυνό, αν δεν συμφωνήθηκε και κάτι άλλο. Έκρηξη και από άλλους συναφείς κινδύνους, ανεξάρτητα αν τα συμβάντα αυτά είχαν αποτέλεσμα την πυρκαγιά, η οποία στη συνέχεια προκάλεσε τη ζημιά ή αν η ζημιά προκλήθηκε από μόνα τα γεγονότα (κινδύνους) αυτά. Η εν λόγω ασφάλιση περιλαμβάνει τη μείωση της αξίας των πραγμάτων που έχουν βλαφτεί καθώς και την αποκατάσταση των ζημιών που προξένησαν τα αναγκαία μέτρα για τη διάγνωση, αποτροπή ή περιστολή της ζημιάς, όπως πχ τα έξοδα κατάσβεσης, κατεδάφισης κλπ γενικώς περιλαμβάνει και τις "έμμεσες ζημιές" που προκλήθηκαν για να μην επαυξηθεί ο κίνδυνος πχ έξοδα για ζημιές από κλοπές ή απώλειες κατά τη διάρκεια ή αμέσως μετά την πραγματοποίηση του κινδύνου της πυρκαγιάς. Ωστόσο **δεν παρέχεται ασφαλιστική κάλυψη**, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 19, όταν η πυρκαγιά οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια που καταλογίζεται προσωπικά στον λήπτη της ασφάλισης² καθώς και σε δόλο των προσώπων που αναφέρονται στο άρθρο 7 παρ. 5 δηλαδή του λήπτη της ασφάλισης ή του ασφαλισμένου ή του δικαιούχου του ασφαρίσματος ή των προσώπων που συνοικούν μαζί τους ή των νομίμων αντιπροσώπων τους ή των εκπροσώπων τους ή των τρίτων, στους οποίους έχει ανατεθεί επαγγελματικά η φύλαξη του αντικειμένου της ασφάλισης,

όπως πχ όταν η φύλαξη σε μια ασφαλισμένη επιχείρηση έχει ανατεθεί σε προσωπικό εταιρίας ασφαλείας (security) και επίσης όταν η αιτία της πυρκαγιάς συμπεριλαμβάνεται στις εξαιρέσεις κάλυψης του άρθρου 13, δηλαδή στην περίπτωση που η πραγματοποίηση του ασφαλιστικού κινδύνου της πυρκαγιάς, προέρχεται από πολεμικά γεγονότα ή ενέργειες, εμφύλιο πόλεμο, στάση ή λαϊκές ταραχές (πχ εμπρησμοί από αντιεξουσιαστές) ή προέρχεται από φυσική απομείωση των ασφαλισμένων πραγμάτων, ενώ με το ασφαλιστήριο μπορεί, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 13, να συμφωνηθεί η διεύρυνση των εξαιρέσεων κάλυψης, εφόσον αυτό υπαγορεύεται από δικαιολογημένες τεχνικές ανάγκες του ασφαλιστή.

Γενικοί όροι, είναι οι όροι που προσδιορίζουν, μεταξύ άλλων και για το σύνολο της ασφαλιστικής σύμβασης, το πλαίσιο της ασφάλισης, τις διατάξεις των νόμων από τις οποίες διέπεται η ασφαλιστική σύμβαση, τις διαδικασίες κατάρτισης, ακύρωσης, τροποποίησης της ασφαλιστικής σύμβασης, το πώς ισχύει η ασφάλιση, τις γενικές εξαιρέσεις και τα γεωγραφικά όρια ισχύος του ασφαλιστηρίου, τι ισχύει αν υπάρχει ασφάλιση και σε άλλη ασφαλιστική εταιρία ή επέλθει μεταβολή στο πρόσωπο του λήπτη της ασφάλισης ή του ασφαλισμένου, πως ασκούνται οι διαδικασίες διαιτησίας σε περίπτωση διαφωνίας των μερών της σύμβασης, το δίκαιο και τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων σε περιπτώσεις επίδικων διαφορών των μερών της σύμβασης και τυχόν άλλες γενικής ισχύος διατάξεις. **Ειδικοί όροι**, είναι αυτοί που εξειδικεύουν συγκεκριμένες καλύψεις, και οι οποίοι μπορεί να τροποποιούν γενικούς όρους. Οι γενικοί και ειδικοί όροι είναι αυτοί που προδιαγράφουν το συμβατικό πλαίσιο που προσαρτώνται στο ασφαλιστικό συμβόλαιο και μαζί με αυτό ισχύουν κατά τρόπο δεσμευτικό για τον ασφαλισμένο κι αν ακόμη δεν το υπέγραψε, εφόσον στηρίζει σ' αυτό τις αξιώσεις του και το προσκομίζει στο δικαστήριο και συνήθως δεν μελετώνται από τον ασφαλισμένο κι αυτό, λόγω των σκόπιμων κενών και ασαφειών δημιουργεί τεράστια ερμηνευτικά προβλήματα, αντιδικίες και δικαστικές διαμάχες όταν πραγματοποιηθεί ο ασφαλιστικός κίνδυνος κάλυψης. **Το ασφαλιστήριο**, αποτελεί αποδεικτικό έγγραφο και για το κύρος του αρκεί μόνη η υπογραφή του ασφαλιστή. Στην περίπτωση αυτή αποτελεί απόδειξη μόνον κατά του ασφαλιστή και για τα ουσιώδη στοιχεία της σύμβασης.³ **Αντικείμενο ασφάλισης ζημιάς από πυρκαγιά** μπορεί να είναι κάθε περιουσία για τη διατήρηση της οποίας έχει ο αιτών την ασφάλιση έννομο συμφέρον και η οποία απαιτείται από τον ασφαλιστικό κίνδυνο πυρκαγιάς. Έννομο συμφέρον μπορεί να έχει όχι μόνον ο κύριος αυτής που πλήττεται άμεσα, αλλά και τρίτος πχ ο δανειστής που έχει προνόμιο ή υποθήκη στο αντικείμενο ασφάλισης και γενικά όποιος έχει πραγματικό και νόμιμο συμφέρον για τη διατήρηση της περιουσίας. **Πυρκαγιά**, κατά τους όρους ασφάλισης, είναι μια φωτιά, η οποία προκλήθηκε χωρίς να προϋπάρχει συγκεκριμένη εστία, ή η οποία έχει εγκαταλείψει την εστία της και επεκτείνεται εξ ίδιας δυνάμεως. Δηλαδή, για να θεωρηθεί ασφαλιστικά καλύψιμη μια ζημία από

πυρκαγιά, πρέπει να συνυπάρχουν: α) ανάφλεξη, δηλαδή καύση που να συνοδεύεται με φλόγα ή “λαμπύρισμα” (ανάλογα με την φύση του αντικειμένου), β) αντικείμενο που πήρε φωτιά ενώ δεν έπρεπε να πάρει (“εχθρική” και όχι “φιλική” φωτιά), γ) το στοιχείο του συμπτωματικού και τυχαίου όσον αφορά τον ασφαλισμένο ή λήπτη της ασφάλισης (“ατυχηματική” φωτιά). **Δικαιούχος του ασφαλίματος**, μπορεί να είναι διαφορετικό πρόσωπο από τον λήπτη της ασφάλισης πχ όταν αυτό εκχωρείται από τον λήπτη της ασφάλισης. **Λήπτης της ασφάλισης** είναι το πρόσωπο (φυσικό ή νομικό) με τον οποίο ο ασφαλιστής καταρτίζει την ασφαλιστική σύμβαση (ασφαλιστήριο). Κατά κανόνα οι ιδιότητες του ασφαλισμένου και του λήπτη της ασφάλισης συμπίπτουν στο ίδιο πρόσωπο. Αν όμως δεν συμπίπτουν οι ιδιότητες αυτές στο ίδιο πρόσωπο, όπως συμβαίνει στην περίπτωση ασφάλισης ξένου συμφέροντος, η ασφάλιση συνάπτεται για λογαριασμό άλλου και είναι γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου. Στην περίπτωση αυτή, τρίτος δικαιούχος του ασφαλίματος είναι ο ασφαλισμένος που ορίσθηκε από τη σύμβαση, ότι απειλείται από τον ασφαλιστικό κίνδυνο και πλήττεται από την πραγματοποίησή του.⁴ **Ασφαλισμένος** στη σύμβαση ασφάλισης ζημιάς, όπως είναι η ασφάλιση πυρκαγιάς και κεραυνού, είναι το πρόσωπο (φυσικό ή νομικό) που έχει συμφέρον στη διατήρηση του πράγματος, αυτός δηλαδή του οποίου η οικονομική σχέση με το πράγμα θα θιγεί με την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου πχ της πυρκαγιάς και χάριν του οποίου συνάπτεται η σύμβαση ασφάλισης. Επίσης στην ασφαλιστική σύμβαση ο λήπτης της ασφάλισης μπορεί να συμβληθεί, είτε για δικό του λογαριασμό, είτε για κάποιον τρίτο. Ωστόσο, ο ασφαλισμένος έχει τις ίδιες υποχρεώσεις με τον λήπτη της ασφάλισης, υπό την προϋπόθεση ότι αυτός έχει λάβει γνώση της ασφαλιστικής σύμβασης και επιπλέον αντικειμενικά έχει και τη δυνατότητα να εκπληρώσει αυτές (άρθρο 9 Ν. 2496/1997). **Ασφάλισμα** είναι η παροχή στην οποία υποχρεούται ο ασφαλιστής, όταν επέλθει η ασφαλιστική περίπτωση. Το ασφάλισμα δεν μπορεί να υπερβαίνει την έκταση της ζημιάς δηλαδή της ζημιάς που συμφωνήθηκε να καλύπτεται και όχι της όποιας ζημιάς. Αν υπάρχουν περισσότερες ασφαλίσεις για τον ίδιο κίνδυνο πχ πυρκαγιά, αθροιζόμενες δεν μπορούν να ξεπεράσουν την έκταση της ασφαλιστικής ζημιάς. Η **υπερασφάλιση** πραγμάτων είναι άκυρη στο σύνολό της, μόνον αν ο ασφαλισμένος ενήργησε δόλια και απατηλά.⁵ Σε περίπτωση **πολλαπλής ασφάλισης**, αν ο λήπτης της ασφάλισης για κάλυψη πυρκαγιάς δεν γνωστοποίησε δόλια στον ασφαλιστή την πολλαπλή ασφάλιση και η ασφαλιστική περίπτωση επέλθει πριν ο ασφαλιστής λάβει γνώση της παραπάνω παράβασης, ο ασφαλιστής απαλλάσσεται της υποχρέωσης για καταβολή του ασφαλίματος αμέσως μετά την επέλευση της ασφαλιστικής περίπτωσης.⁶

Ανεξάρτητα από τις διακρίσεις της ασφάλισης, με βάση διάφορα κριτήρια, η σύναψη ασφαλιστικής σύμβασης δεν παύει να είναι σύναψη σύμβασης και συγκεκριμένα διμερής δικαιοπραξία, η οποία είναι επώνυμη, ενοχική, αφού περιλαμβάνει <<υποχρέωση προς παροχή>>⁷,

επαχθής, αμφοτεροβαρής και <<...καθαρά ανταλλακτική σχέση με γνώμονα την καλή πίστη του ασφαλισμένου>>⁸, που συνάπτεται μεταξύ της ασφαλιστικής επιχείρησης (ασφαλιστή), που λειτουργεί νόμιμα στην Ελλάδα, από τη μια, και του προσώπου (φυσικού ή νομικού), που ενεργεί την ασφάλιση (αντισυμβαλλόμενο μέρος) δηλαδή το λήπτη της ασφάλισης.

Συνεπώς μεταξύ του εμπρηστή, είτε ως αυτουργού ή ως ηθικού αυτουργού, ως του λήπτη της ασφάλισης ή του ασφαλισμένου και του ασφαλιστή (ασφαλιστικής επιχείρησης), έχει συναφθεί μια διμερής ενοχική δικαιοπραξία (ασφαλιστική σύμβαση) που προβλέπεται από το Δίκαιο της Ιδιωτικής Ασφάλισης, και οι όποιες διαφορές αναφύονται στο πλαίσιο της ασφαλιστικής σύμβασης, ως ιδιωτικές διαφορές, αρμόδια για την επίλυσή τους είναι τα πολιτικά δικαστήρια. Από μια ασφαλιστική σύμβαση για τον κίνδυνο πυρκαγιάς γεννώνται βάρη, όπως παράδειγμα το ασφαλιστικό βάρος του λήπτη της ασφάλισης για τη μη πρόκληση της ασφαλιστικής περίπτωσης δηλαδή απαλλαγή του ασφαλιστή.⁹

3.- Ασφαλιστική απάτη δι' εμπρησμού.

3.1. Γενικά.

Από την προαναφερόμενη για την ιδιωτική ασφάλιση νομοθεσία θεσπίζεται η αρχή του αποζημιωτικού χαρακτήρα της ασφαλιστικής σύμβασης, ώστε να αποκλείεται η δυνατότητα στους ασφαλισμένους να χρησιμοποιούν τη σύμβαση, ως μέσο προσπορισμού κέρδους, προς πραγματοποίηση του οποίου είναι ενδεχόμενη η ψευδής αποτίμηση των ασφαλισμένων πραγμάτων και στη συνέχεια η από δόλο καταστροφή αυτών, δηλαδή η πρόκληση επέλευσης της ασφαλιστικής περίπτωσης με μέσα τα οποία αποκρούονται από την έννομη τάξη και θεμελιώνουν κοινώς επικίνδυνο έγκλημα¹⁰, όπως πχ το έγκλημα του εμπρησμού. Ο ασφαλισμένος λοιπόν για πυρκαγιά, προκειμένου να εισπράξει την ασφαλιστική αποζημίωση, επιδιώκει δια του εμπρησμού να προκαλέσει την ασφαλιστική περίπτωση, δηλαδή επιδιώκει να πραγματοποιήσει τον ασφαλιστικό κίνδυνο της πυρκαγιάς στο αντικείμενο της ασφάλισης.¹¹

3.2. Απάτη σχετική με τις ασφάλειες.

Η πιο συνηθισμένη μορφή ασφαλιστικής απάτης είναι η διόγκωση των απαιτήσεων. Το κόστος των δόλιων ή εικονικών ζημιών είναι, σύμφωνα με σχετικές Μελέτες, περίπου το 15 – 20% του συνόλου των αποζημιώσεων, δηλαδή το μέσο ποσό αποζημιώσεων για ζημιές ανέρχεται στα 3775 – 500 εκατομμύρια ευρώ ετησίως. Η πλειοψηφία των περιπτώσεων ασφαλιστικής απάτης στην ασφάλιση περιουσίας οφείλεται στον εμπρησμό. Έτσι λοιπόν στα περισσότερα εγκλήματα εμπρησμού ο δράστης οδηγείται στην τέλεσή τους έχοντας ως (ψυχολογικό) κίνητρο το κέρδος

(οικονομική ωφέλεια), όπως πχ η είσπραξη της ασφαλιστικής αποζημίωσης. Στην περίπτωση αυτή βρισκόμαστε μπροστά στην περίπτωση της ασφαλιστικής απάτης δι' εμπρησμού. Ο όρος <<ασφαλιστική απάτη>> (Insurance Fraud) χρησιμοποιείται παγκοσμίως για να δηλώσει την ψευδή συμπεριφορά των ασφαλισμένων έναντι των ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Καλείται δε, ως ασφαλιστική απάτη, κάθε συνειδητή και εκ προθέσεως ενέργεια που αποσκοπεί στην πραγματοποίηση παράνομου κέρδους στο πλαίσιο ενός ασφαλιστικού συμβολαίου. Το εν λόγω έγκλημα στις μέρες μας συνδέεται, τόσο με το οργανωμένο έγκλημα, όσο και με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Το βασικό κίνητρο είναι το οικονομικό κέρδος. Υπάρχουν ενδείξεις που μαρτυρούν την ύπαρξη ασφαλιστικής απάτης από πλευράς ασφαλισμένου, όπως για παράδειγμα:

α) Η ζημιά συνήθως πραγματοποιείται σε σύντομο χρονικό διάστημα από την έναρξη της ασφάλισης.

β) Η ύπαρξη στο ιστορικό του ασφαλισμένου περισσότερων ζημιών.

γ) Η αξιούμενη αποζημίωση αφορά πάγια μεγάλης αξίας, που ασφαλίστηκαν πρόσφατα.

δ) Η συμπεριφορά του ασφαλισμένου, πριν την πυρκαγιά, όπως πχ η επικοινωνία του ασφαλισμένου με την ασφαλιστική επιχείρηση ή ασφαλιστικό πράκτορα για έλεγχο, ύπαρξη και έκταση κάλυψης του συγκεκριμένου ασφαλιστικού κινδύνου, ή μετά την πυρκαγιά, όπως πχ η πιεστική συμπεριφορά για ταχεία καταβολή της αποζημίωσης, η επιμονή για την καταβολή της.

ε) Οι οικονομικές δυσκολίες και προβλήματα του ασφαλισμένου πχ εκπλήρωση δανειακών υποχρεώσεων.

στ) Η απουσία αποδεικτικών μέσων για την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου, όπως μάρτυρες, έγγραφα κλπ.

Το έγκλημα της απάτης σχετικά με τις ασφάλειες, τυποποιείται στον ποινικό κώδικα υπό δύο μορφές που φαίνεται να περιγράφουν δύο ξεχωριστά εγκλήματα. Στην υπό ανάλυση περίπτωση της ασφαλιστικής απάτης δι' εμπρησμού έχει εφαρμογή η παράγραφος 1 του άρθρου 388 ΠΚ. Για τη στοιχειοθέτηση του αδικήματος της δι' εμπρησμού απάτης σχετική με ασφάλειες, απαιτείται αντικειμενικώς μεν, η πραγμάτωση του κινδύνου για τον οποίο έγινε η ασφάλιση, δηλαδή η πρόκληση πυρκαγιάς, υποκειμενικώς δε δόλος, συνιστάμενος στη γνώση, ότι το αντικείμενο είναι ασφαλισμένο πχ για πυρκαγιά και στη θέληση του δράστη να πραγματώσει τον κίνδυνο της πυρκαγιάς για την κάλυψη του οποίου ασφαλίστηκε το αντικείμενο ασφάλισης, επιπλέον δε και σκοπός αυτού να εισπράξει, είτε ο ίδιος, αν αυτός είχε καταρτίσει την ασφάλιση, είτε άλλος, αν είναι τρίτος, το ποσό για το οποίο έχει ασφαλισθεί το συγκεκριμένο αντικείμενο. Αν επομένως ο δράστης δεν επιδιώκει το αποτέλεσμα αυτό, δηλαδή την είσπραξη της ασφαλιστικής αποζημίωσης, το έγκλημα δεν στοιχειοθετείται, γιατί λείπει το κατ' αρχήν άδικο της πράξης. Το συγκεκριμένο σκοπό πρέπει ο δράστης να επιδιώκει: α) είτε με ψευδείς παραστάσεις, ότι ο κίνδυνος της

πυρκαγιάς πραγματώθηκε με ενέργεια άλλου προσώπου πχ η πυρκαγιά προξενήθηκε από τρίτον για λόγους εκδίκησης ή οφείλεται σε τυχαίο γεγονός, β) είτε με αθέμιτη απόκρυψη ή παρασιώπηση της αλήθειας, ότι δηλαδή ο κίνδυνος της πυρκαγιάς προκλήθηκε εν γνώσει από τον ίδιο το δράστη, γ) είτε καθ' οιονδήποτε άλλον τρόπο.¹² Το έγκλημα της απάτης περί τις ασφάλειες, το οποίο είναι έγκλημα βλάβης, αποτελεί ειδική μορφή εγκλήματος (ιδιώνυμο έγκλημα) που δεν καλύπτεται από την κοινή απάτη¹³ (άρθρο 386 ΠΚ), με την οποία συρρέει αληθινά πραγματικά¹⁴, είναι μια επικίνδυνη προπαρασκευαστική πράξη, που τιμωρείται σε βαθμό πλημμελήματος και αποτελεί το προστάδιο για να περάσει ο δράστης με την παράσταση ψευδών γεγονότων, ως αληθινών, προς την ασφαλιστική εταιρία, όπως πχ με την ποσότητα ή την ποιότητα των ασφαλισμένων για κάλυψη πυρκαγιάς αντικειμένων μιας επιχείρησης, στο επόμενο βήμα της απάτης (άρθρο 386 ΠΚ). Αποτελεί δε προπαρασκευαστική πράξη το έγκλημα της διάταξης του άρθρου 388, παρ. 1 ΠΚ γιατί από αυτήν καλύπτεται μόνον η μια μορφή εξαπάτησης της ασφαλιστικής επιχείρησης από το δράστη, δηλαδή την εξαπάτηση ως προς τις συνθήκες επέλευσης του ασφαλιστικού κινδύνου. Αν κατορθώσει και λάβει και την ασφαλιστική αποζημίωση ο λήπτης της ασφάλισης ή ο ασφαλισμένος, συνιστάται και το έγκλημα της απάτης (άρθρο 386 ΠΚ). Απαιτείται να υφίσταται αντιστοιχία μεταξύ επιδιωκόμενης ασφαλιστικής αποζημίωσης και του καλυπτόμενου ασφαλιστικού κινδύνου. Τελείται δε, όχι μόνο δι' ενεργείας του δράστη αλλά και δια παραλείψεως αυτού πχ ο ασφαλισμένος για κάλυψη πυρκαγιάς, ενώ αντιλαμβάνεται τη φωτιά δεν ειδοποιεί την Πυροσβεστική Υπηρεσία ούτε προβαίνει σε πράξεις αντιμετώπισής της, μέχρι την άφιξη της ΠΥ, παρόλο που μπορεί να το πράξει. Ενεργητικό υποκείμενο τέλεσης του εγκλήματος δηλαδή δράστης μπορεί να είναι οποιοσδήποτε άνθρωπος (κοινό έγκλημα) και όχι μόνον ο κύριος του ασφαλισμένου πράγματος πχ ο ιδιοκτήτης του ασφαλισμένου αυτοκινήτου ή ο κάτοχος του ασφαλισμένου πράγματος πχ ο μισθωτής κέντρου διασκέδασης ή μιας επιχείρησης, ο οποίος επιδιώκει την είσπραξη της ασφαλιστικής αποζημίωσης (έγκλημα σκοπού), είτε για τον ίδιο, πχ ο λήπτης της ασφάλισης (συμβαλλόμενος με τον ασφαλιστή) έναντι του κινδύνου της πυρκαγιάς ή για τρίτον. Αν δράστης του εμπρησμού με πρόθεση φέρεται ότι είναι ο λήπτης της ασφάλισης ή ο ασφαλισμένος, είναι αυταπόδεικτο ότι το κίνητρο της πράξης του είναι η είσπραξη της ασφαλιστικής αποζημίωσης. Δυσκολία στην έρευνα υπάρχει προκειμένου ν' αποκαλυφθεί, ότι πρόκειται για ασφαλιστική απάτη, στην περίπτωση που ο λήπτης της ασφάλισης ή ο ασφαλισμένος είναι ο ηθικός αυτουργός του εμπρησμού. Και τούτο γιατί είτε ο τρίτος, ως δράστης, μπορεί να μην αποκαλύψει την αλήθεια και να αφήσει ενδεχομένως να γίνει αντιληπτό ότι προκάλεσε τον εμπρησμό για κάποιο άλλο κίνητρο, όπως για λόγους εκδίκησης του ηθικού αυτουργού, είτε επειδή κατά την ανακριτική έρευνα, να μην είναι δυνατόν να αποδειχθεί η πραγματικότητα που υποκρύπτεται στην υπό έρευνα υπόθεση. Προστατευόμενο έννομο αγαθό κατά την υπερέχουσα στη

θεωρία και νομολογία άποψη είναι η ασφαλιστική πίστη¹⁵, το οποίο δεν ταυτίζεται απολύτως με την έννοια της περιουσίας. Αντικείμενο υλικό είναι το αντικείμενο (κινητό ή ακίνητο πράγμα), στο οποίο επέρχεται η πραγμάτωση του ασφαλιστικού κινδύνου πχ της πυρκαγιάς. Στοιχεία του εγκλήματος είναι η ύπαρξη ασφαλιστικής σύμβασης για ζημιά αντικειμένου (κινητού ή ακινήτου πράγματος) από τον κίνδυνο της πυρκαγιάς και η πραγμάτωση του ασφαλιστικού κινδύνου για το οποίο έχει γίνει η ασφάλιση. Κατά την κρατούσα άποψη στην θεωρία και τη νομολογία, απαιτείται τυπικά έγκυρη σύμβαση ιδιωτικής ασφάλισης, αδιάφορα αν αυτή είναι άκυρη ή ακυρώσιμη για ουσιαστικά ελαττώματα¹⁶ ή αν ο ασφαλισμένος πληρώνει ή όχι τα ασφάλιστρα, αρκεί να είναι ισχυρή κατά τον χρόνο επέλευσης του ασφαλιστικού κινδύνου. Περαιτέρω δε, για τη στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος του εμπρησμού από πρόθεση (άρθρο 264 ΠΚ) απαιτείται: α) πρόκληση πυρκαγιάς με οποιονδήποτε τρόπο, β) δυνατότητα να προκύψει κίνδυνος σε ευρύτερο και απροσδιόριστο κύκλο εννόμων αγαθών ή σε άνθρωπο. Υποκειμενικώς δε απαιτείται δόλος, που συνίσταται στη θέληση του δράστη να προξενηθεί πυρκαγιά και στη γνώση ότι από αυτήν μπορεί να προκληθεί κοινός κίνδυνος σε ξένα πράγματα ή κίνδυνος σε άνθρωπο. Αρκεί δε και ενδεχόμενος δόλος.¹⁷ Η πραγμάτωση άλλου κινδύνου, εκτός από αυτόν που αφορά η ασφαλιστική σύμβαση, δεν πληροί την αντικειμενική υπόσταση της συγκεκριμένης πράξης. Για παράδειγμα, δεν πληρούται η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της ασφαλιστικής απάτης δι' εμπρησμού (άρθρο 388 παρ.1 ΠΚ) στην περίπτωση που ο δράστης προξενεί πυρκαγιά σε αυτοκίνητο, που είναι ασφαλισμένο αλλά μόνο για κλοπή και όχι έναντι του κινδύνου πυρκαγιάς, καθώς η κατάσταση που προκαλεί ο δράστης με την συμπεριφορά του δεν αποτελεί προϋπόθεση καταβολής της ασφαλιστικής αποζημίωσης. Διάφορη η περίπτωση κατά την οποία ο δράστης βάζει φωτιά στα ασφαλισμένα έναντι του πυρός πολύτιμα βιβλία του για να εισπράξει το ασφάλισμα και αυτά καταστρέφονται τελικά από τα νερά καταστολής της πυρκαγιάς που ρίχνουν οι πυροσβέστες, καθώς στην περίπτωση αυτή η απόκλιση του αιτιώδους συνδέσμου να είναι επουσιώδης, αφού ο δράστης ώθησε ουσιωδώς με την πράξη του την εξέλιξη του τελικώς επελθόντος αποτελέσματος. Είναι δυνατή κάθε μορφή συμμετοχής ακόμη και συναυτουργίας, που είναι πολύ συνηθισμένη στην πράξη. Το έγκλημα είναι ολοκληρωμένο μόλις τελεστεί η πράξη που οδηγεί στην πραγματοποίηση του ασφαλιστικού κινδύνου, δηλαδή μόλις προκληθεί ο εμπρησμός, ενώ δεν χρειάζεται ούτε προσπάθεια εξαπάτησης της ασφαλιστικής εταιρίας ούτε και επέλευση περιουσιακής βλάβης, κάτι που επαληθεύει και τον χαρακτήρα του εγκλήματος του άρθρου 388 παρ.1 ΠΚ, ως προπαρασκευαστική πράξη της (κοινής) απάτης.¹⁸ Επίσης είναι χωρίς έννομη σημασία για τη στοιχειοθέτηση της απόπειρας της απάτης και της απάτης σχετικά με τις ασφάλειες ότι το επιδιωκόμενο όφελος δεν επιτεύχθηκε και ότι ο κατηγορούμενος ζημιώθηκε.¹⁹ Η μη καταβολή της ασφαλιστικής αποζημίωσης, πχ επειδή η ασφαλιστική εταιρία κατέθεσε μήνυση

αμφισβητώντας τα αίτια της πυρκαγιάς και το ύψος της αξιούμενης αποζημίωσης, ισοδυναμεί με απόπειρα (απλής) απάτης (άρθρα 42 και 386 ΠΚ). Αν επίσης μετά την πραγμάτωση του κινδύνου της πυρκαγιάς ο λήπτης της ασφάλισης κατορθώσει και λάβει την ασφαλιστική αποζημίωση από τον ασφαλιστή, τότε το έγκλημα της απάτης σχετικά με τις ασφάλειες έχει και ουσιαστικά ολοκληρωθεί, οπότε στην περίπτωση αυτή στοιχειοθετείται τόσο το έγκλημα της απάτης (άρθρο 386 ΠΚ) όσο και η απάτη σχετικά με τις ασφάλειες (άρθρο 388, παρ.1 ΠΚ). Απόπειρα του εγκλήματος της ασφαλιστικής απάτης δι' εμπρησμού είναι δυνατή, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 42 επ. ΠΚ, πχ όταν ο δράστης διαποτίζει με βενζίνη το ασφαλισμένο για πυρκαγιά κατάστημά του, το οποίο επιδιώκει να πυρπολήσει για να εισπράξει την αποζημίωση, όμως άκουσε θόρυβο από άτομα που βρίσκονται πλησίον του καταστήματος και πριν προλάβει με τον αναπτήρα του να βάλει φωτιά, τράπηκε σε φυγή, γιατί πίστευε ότι θα τον αντιληφθούν.

4.- Ανακριτικές πράξεις κατά την προανάκριση.

Οι ανακριτικοί υπάλληλοι, όταν λάβουν παραγγελία του εισαγγελέα και στις περιπτώσεις του άρθρου 243, παρ. 2 ΚΠΔ, δηλαδή, στις περιπτώσεις που διενεργούν αυτεπάγγελα προανάκριση για έγκλημα εμπρησμού, είτε, επειδή απειλείται από την καθυστέρηση άμεσος κίνδυνος πχ να απολεσθούν τα αποδεικτικά στοιχεία, ή επειδή υπάρχει αυτόφωρο κακούργημα ή πλημμέλημα, οφείλουν χωρίς χρονοτριβή, σύμφωνα με το άρθρο 251 ΚΠΔ, να συγκεντρώνουν πληροφορίες για το έγκλημα και τους υπαίτιους του, να εξετάζουν μάρτυρες και κατηγορούμενους, να καταλαμβάνουν πειστήρια, να μεταβαίνουν επί τόπου στην σκηνή της πυρκαγιάς (τόπο του εγκλήματος) για ενέργεια αυτοψίας, αφού πάρουν μαζί τους, αν υπάρχει ανάγκη, ιατροδικαστές ή άλλους πραγματογνώμονες και γενικά να ενεργούν οτιδήποτε είναι αναγκαίο για τη συλλογή και τη διατήρηση των αποδείξεων καθώς και για την εξασφάλιση των ιχνών του εγκλήματος του εμπρησμού. Οι ενέργειες στις οποίες προβαίνουν οι ανακριτικοί υπάλληλοι κατά την άσκηση του ανακριτικού τους έργου (άρθρο 239 ΚΠΔ), καλούνται ανακριτικές πράξεις. Πρώτιστο λοιπόν μέλημα τους είναι η άμεση μετάβαση των ανακριτικών υπαλλήλων στη σκηνή της πυρκαγιάς (τόπο του εγκλήματος)²⁰, η προστασία του ευρύτερου αυτής χώρου, η εξασφάλιση ιχνών και πειστηρίων και γενικά η προστασία των αποδείξεων καθώς και η άμεση διενέργεια αυτοψίας. Αν απαιτείται για τη διερεύνηση της αιτίας της πυρκαγιάς και λόγω του κατεπείγοντος διορίζουν άμεσα πραγματογνώμονα, προκειμένου να ενεργήσει προκαταρκτική πραγματογνωμοσύνη²¹ (άρθρο 187 ΚΠΔ). Στη φάση αυτή της ανακριτικής διαδικασίας και μέχρι να ολοκληρωθεί από τους ανακριτικούς υπαλλήλους η αυτοψία ή και η πραγματογνωμοσύνη, - καθώς και άλλες ανακριτικές πράξεις - ενέργειες που η κάθε μια εξ αυτών μπορεί να διαρκέσει από μερικές ώρες, στην απλούστερη περίπτωση πυρκαγιάς, μέχρι και αρκετές ημέρες, στις δύσκολες στην εξιχνίαση τους

υποθέσεις, δεν επιτρέπεται η είσοδος στη σκηνή της πυρκαγιάς (τόπο του εγκλήματος) κανενός άλλου ατόμου, ούτε των διαδίκων, εκτός από τους αρμόδιους ανακριτικούς υπαλλήλους. Επιπρόσθετα από τον Κανονισμό Εσωτερικής Υπηρεσίας του Πυροσβεστικού Σώματος (ΚΕΥΠΣ) (ΠΔ 210/1992, όπως ισχύει σήμερα), και πιο συγκεκριμένα από το άρθρο 44 παρ. 7 και 8 που αναφέρεται στα καθήκοντα του διευθύνοντος το πυροσβεστικό έργο, προβλέπεται ότι ο επικεφαλής των πυροσβεστικών δυνάμεων σε μια πυροσβεστική επιχείρηση πχ πυρκαγιά, απαγορεύει σε κάθε ξένο προς την Υπηρεσία παράγοντα να παρεμβαίνει στο έργο των πυροσβεστών καθώς και την παραμονή κάθε ατόμου στο χώρο εργασίας του προσωπικού και των οχημάτων, με τη βοήθεια των αστυνομικών οργάνων και επιτρέπει μόνο σ' αυτούς που έχουν νόμιμο συμφέρον και δικαίωμα και όταν κατά την κρίση του η παρέμβασή τους δεν δυσχεραίνει την εκτέλεση του πυροσβεστικού έργου. Μεταξύ των προσώπων που δεν έχουν, κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων του ΚΕΥΠΣ, δικαίωμα εισόδου στον χώρο της πυρκαγιάς και στην ευρύτερη αυτού περιοχή είναι και ο ασφαλιστής, οι εκπρόσωποί του, οι ασφαλιστικοί πραγματογνώμονες και οι τεχνικοί τους σύμβουλοι, έστω κι αν θεωρητικά – γιατί στην πράξη δεν συμβαίνει ποτέ - θα μπορούσε να έχει αποκτήσει τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή την ιδιότητα διαδίκου. Ωστόσο αυτό σε πολλές περιπτώσεις παρανόμως παραβιάζεται, συνειδητά και μη. Και τούτο γιατί, λόγω της (άμεσης) πληροφόρησης που μπορεί να έχει ο ασφαλιστής για την τέλεση εγκλήματος εμπρησμού σε αντικείμενο ασφαλισμένο για πυρκαγιά, είναι δυνατόν σε πολλές περιπτώσεις σοβαρών περιστατικών εμπρησμού να φθάνει στον τόπο του συμβάντος είτε εκπρόσωπος της ασφαλιστικής εταιρείας ή οι ασφαλιστικοί πραγματογνώμονες της ακόμη και πριν και από την άφιξη των ανακριτικών υπαλλήλων, οι οποίοι εκμεταλλευόμενοι τις περιστάσεις τους δίνεται η ευκαιρία να εισέρχονται κατά δικονομικώς απαράδεκτο τρόπο στη σκηνή της πυρκαγιάς και να προβαίνουν στη δική τους έρευνα. Το προβλεπόμενο από γενικό ή ειδικό όρο της ασφαλιστικής σύμβασης δικαίωμα, ότι δηλαδή <<Ο ασφαλιστής έχει δικαίωμα να κάνει κάθε έρευνα για τα αίτια της ζημιάς (από την πυρκαγιά) και για τις περιστάσεις κάτω από τις οποίες έγινε >>, δεν πρέπει να συγχέεται ότι σημαίνει και δικαίωμα έρευνας στη σκηνή της πυρκαγιάς πριν αποδεσμευτεί αυτή από τους ανακριτικούς υπαλλήλους. Συνεπώς στη φάση αυτή της ανακριτικής διαδικασίας, δηλαδή της προανάκρισης - και φυσικά και της προκαταρκτικής εξέτασης - εκτός από τον αρμόδιο εισαγγελέα που είναι αρμόδιος, σύμφωνα με το άρθρο 24 και 25 του Ν. 1756/1998, να ασκεί εποπτεία και έλεγχο επί των διωκτικών αρχών αναφορικά με την πρόληψη και τη δίωξη των εγκλημάτων, εκτός άλλων και να παρευρίσκεται κατά την ενέργεια κάθε ακριτικής πράξης, ως αρμόδιο όργανο που έχει την εποπτεία του ανακριτικού έργου, δεν επιτρέπεται σε κανέναν άλλο διάδικο (κατηγορούμενο, πολιτικώς ενάγοντα και αστικώς υπεύθυνο), η ιδιότητα των οποίων, όπως είναι φυσικό δεν έχει αποκτηθεί ακόμη, ούτε στο συνήγορο του φερόμενου ως κατηγορούμενου.

Κρίνεται σκόπιμο λοιπόν να εξετασθεί, αν μπορεί ο ασφαλιστής να παραστεί στην προανάκριση και προκαταρκτική εξέταση, ως διάδικος, είτε με την ιδιότητα του πολιτικώς ενάγοντα, είτε με αυτήν του αστικώς υπεύθυνου και να ασκήσει τα προβλεπόμενα από τον ΚΠΔ γι' αυτούς δικαιώματα και τότε ασκούνται.

Ι) Πολιτική αγωγή σε έγκλημα ασφαλιστικής απάτης δι' εμπρησμού.

Όπως προκύπτει από τα άρθρα 63, 64 και 68 ΚΠΔ σε συνδυασμό με τα άρθρα 914 και 932 ΑΚ, στην **άσκηση πολιτικής αγωγής** είτε μόνο για την υποστήριξη της κατηγορίας στο ακροατήριο²², είτε για την επιδίκαση αποζημίωσης ή χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης. Στην τελευταία περίπτωση νομιμοποιείται μόνον όσος έχουν ζημιωθεί <<αμέσως>> από το τελεσθέν έγκλημα. Ο συγκεκριμένος κάθε φορά ασφαλιστής, ως <<αμέσως παθών>> από το έγκλημα της ασφαλιστικής απάτης δι' εμπρησμού που τελέστηκε με σκοπό την είσπραξη της ασφαλιστικής αποζημίωσης από το δράστη ή τρίτο, μπορεί να καταθέσει μήνυση. Αν καταθέσει λοιπόν μήνυση:

1) Στη φάση της προανάκρισης.

Νομιμοποιείται ενεργητικά να παραστεί με την ιδιότητα του **πολιτικώς ενάγοντα**²³ και απόκτα, σύμφωνα με το άρθρο 108 ΚΠΔ, τα προβλεπόμενα από τα άρθρα 101, 104, 105 και 106 ΚΠΔ δικαιώματα, όπως πχ γνώση του περιεχομένου και λήψη όλων των αντιγράφων της προανάκρισης, γνωστοποίηση της κατηγορίας με την προϋπόθεση,²⁴ ότι:

i) Έχει δηλώσει νομότυπα παράσταση πολιτικής αγωγής και

ii) Έχει αποκτήσει την ιδιότητα του κατηγορούμενου ο ασφαλισμένος και του έχει αποσταλεί κλήση από τους ανακριτικούς υπαλλήλους για να απολογηθεί, ως κατηγορούμενος για εμπρησμό κατά συρροή με απάτη σχετικά με τις ασφάλειες ή απάτης, ή έχει εκδοθεί κατ' αυτού ένταλμα σύλληψης.

Συνεπώς, αν όμως ο δράστης του εμπρησμού σε αντικείμενο με ασφαλιστική κάλυψη για πυρκαγιά είναι άγνωστος, έστω και αν έχει αποκτήσει ο ασφαλιστής την ιδιότητα του πολιτικώς ενάγοντα, η ασφαλιστική επιχείρηση δεν μπορεί να ασκήσει τα προβλεπόμενα γι' αυτόν από το άρθρο 108 ΚΠΔ δικαιώματα.

2) Στη φάση της προκαταρκτικής εξέτασης.

Δεν καθίσταται διάδικος και δεν έχει τα ίδια δικαιώματα, ύστερα από την κλήση υπόπτου προς παροχή εξηγήσεων, όπως πχ του ασφαλισμένου για πυρκαγιά, που έχει ο πολιτικώς ενάγων, όταν ενεργείται προανάκριση, διότι τότε υπάρχει κατηγορούμενος, αν φυσικά υπάρχει. Έχει δε κριθεί από τη νομολογία,²⁵ ότι η αδυναμία του πολιτικώς ενάγοντα να καταστεί διάδικος κατά την προκαταρκτική εξέταση και να διορίσει τεχνικό σύμβουλο, όπως πχ θα μπορούσε, αν επιτρέπονταν δικονομικά, η ασφαλιστική επιχείρηση να ορίσει τεχνικούς συμβούλους της του ασφαλιστικού

πραγματογνώμονες, δεν αντίκειται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), ούτε στο δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής προστασίας του πολιτικώς ενάγοντα και στις αρχές της ισότητας, της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας και της δίκαιης δίκης (άρθρο 6, παρ. 1 ΕΣΔΑ και άρθρο 20 Συντ). Στο ίδιο ως άνω στάδιο δεν έχει αναλογική εφαρμογή η διάταξη του άρθρου 31 παρ. 2 ΚΠΔ και για τον πολιτικώς ενάγοντα και δεν δύναται να λαμβάνει αντίγραφα της δικογραφίας πριν να διερευνηθεί επαρκώς το καταγγελλόμενο γεγονός και προκύψουν οι επαρκείς ενδείξεις για την κίνηση της ποινικής δίωξης, σύμφωνα με την υπ' αριθ. 4/2007 γνωμοδότηση του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου.

Ωστόσο στην προανάκριση που διενεργείται για έγκλημα εμπρησμού από άγνωστο, όχι δηλαδή από τον λήπτη της ασφάλισης ή τον ασφαλισμένο, σε αντικείμενο με ασφαλιστική κάλυψη για πυρκαγιά, αλλά με κίνητρο άλλο και όχι για την είσπραξη της ασφαλιστικής αποζημίωσης, όπως πχ για λόγους εκδίκησης, ο ασφαλιστής δεν μπορεί να είναι διάδικος και συνεπώς δεν έχει δικαιώματα.

II) Αστική ευθύνη για ζημιές τρίτου από πυρκαγιά.

Το αντικείμενο που προκλήθηκε πυρκαγιά, πέραν της κάλυψης για πυρκαγιά μπορεί να είναι ασφαλισμένο και για αστική ευθύνη τρίτου από το συγκεκριμένο κίνδυνο. Αστικώς υπεύθυνος θα μπορούσε να είναι, γιατί ως τέτοιο θεωρείται το πρόσωπο, συνήθως νομικό πχ το Δημόσιο, η ασφαλιστική εταιρία, το οποίο βρίσκεται με τον κατηγορούμενο σε μια τέτοια σχέση που το υποχρεώνει να αποκαθιστά εκείνο (καταβάλλοντας αποζημίωση και χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης του πολιτικώς ενάγοντα ή για την καταβολή των χρηματικών ποινών και δικαστικών εξόδων) τις ζημιές από τα αδικήματα που έχει τελέσει ο κατηγορούμενος, αν καταδικαστεί. Αν λοιπόν ο ασφαλιστής / ασφαλιστική επιχείρηση μπορεί να είναι αστικώς υπεύθυνος και μόνον για την καταβολή της αποζημίωσης και της χρηματικής ικανοποίησης για τις ζημιές που προκλήθηκαν σε τρίτον, όπως πχ σε περίπτωση αστικής ευθύνης έναντι τρίτων από πυρκαγιά αυτοκινήτου (ασφαλισμένου για πυρκαγιά), τα προβλεπόμενα από το άρθρο 107 ΚΠΔ δικαιώματα για τον αστικώς υπεύθυνο τα ασκεί από τη στιγμή που θα κληθεί με την ιδιότητα αυτή από τον ανακριτικό υπάλληλο για να εξετασθεί. Για να συμβεί όμως αυτό πρέπει να κληθεί σε απολογία ο κατηγορούμενος ή να έχει εκδοθεί εναντίον του ένταλμα σύλληψης, γεγονός που δεν συμβαίνει κατά τη διενέργεια της αυτεπάγγελτης προανάκρισης (αστυνομική προανάκριση), που προβλέπεται από το άρθρο 243 παρ. 2 ΚΠΔ. Ωστόσο κι αν ασκηθεί ποινική δίωξη από τον εισαγγελέα και ένας από τους τρόπους άσκησης δίωξης είναι και η παραγγελία προς διενέργεια προανάκρισης για να ασκήσει τα δικαιώματα του υπό τη συγκεκριμένη ιδιότητα πχ να λάβει αντίγραφα της δικογραφίας, πρέπει να κλητευθεί για να εξετασθεί με την ιδιότητα αυτή. Ο τρόπος κλήτευσής του στην ποινική διαδικασία προβλέπεται από το άρθρο 89 ΚΠΔ, ο τρόπος της εκούσιας παρέμβασης του

προβλέπεται από το άρθρο 91 ΚΠΔ και οι διατυπώσεις της παρέμβασης του προβλέπονται από το άρθρο 92 ΚΠΔ. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 91, παρ. 2 ΚΠΔ, επιτρέπεται παρέμβαση του αστικώς υπεύθυνου στην προδικασία, αλλά μόνον όταν ενεργείται κύρια ανάκριση και όχι στην προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση.²⁶ Κατά συνέπεια και υπό αυτήν την ιδιότητα του αυτή δηλαδή του αστικώς υπεύθυνου ο ασφαλιστής / ασφαλιστική επιχείρηση δεν μπορεί να νομιμοποιηθεί ενεργητικά στην προανάκριση και ως εκ τούτου δεν έχει τα προβλεπόμενα από το άρθρο 104 ΚΠΔ για τον αστικώς υπεύθυνο δικαιώματα στη συγκεκριμένη φάση της ανακριτικής διαδικασίας.

5.- Ασφαλιστής - ασφαλιστικοί πραγματογνώμονες: Δικονομική θέση και δικαιώματα.

Ο ασφαλιστής (ασφαλιστική επιχείρηση / εταιρία) στο πλαίσιο ισχύος και εκτέλεσης μιας ασφαλιστικής σύμβασης πχ για αντικείμενο που είναι ασφαλισμένο για κάλυψη πυρκαγιάς, όταν επέλθει η ασφαλιστική περίπτωση, δηλαδή πραγματωθεί ο ασφαλιστικός, ορίζει πραγματογνώμονες. Οι πραγματογνώμονες λοιπόν που ορίζονται από την ασφαλιστική επιχείρηση δηλαδή **οι ασφαλιστικοί πραγματογνώμονες**, δεν είναι πραγματογνώμονες με την δικονομική έννοια του όρου, αφού δεν διορίζονται, σύμφωνα με το άρθρο 186 ΚΠΔ, κατά το στάδιο της προανάκρισης και προκαταρκτικής εξέτασης από τους ανακριτικούς υπαλλήλους, δεν εφαρμόζονται τα προβλεπόμενα από τις σχετικές για τους (δικαστικούς) πραγματογνώμονες διατάξεις των άρθρων 183 – 202 ΚΠΔ και συνακόλουθα δεν λειτουργούν, ως όργανα της δικαιοσύνης για την ανεύρεση της αλήθειας και υποβοήθηση της κρίσης του δικαστή, όπως οι δικαστικοί πραγματογνώμονες, αλλά είναι ανεξάρτητα πρόσωπα (φυσικά ή νομικά) που επιλέγονται ελεύθερα από τον ασφαλιστή, ενεργούν σαν σύμβουλοι (όχι φυσικά με τη δικονομική έννοια του τεχνικού συμβούλου) κατ' εντολή και για λογαριασμό της ασφαλιστικής επιχείρησης, υπερασπίζονται τα δικαιώματά της, με αποκλειστικό σκοπό να ερευνήσουν αστικής φύσεως έννομη σχέση, - τη συγκεκριμένη κάθε φορά ασφαλιστική σύμβαση – που, κατ' έμμεσο τρόπο ενδεχομένως συνδέεται και με αξιόποινη συμπεριφορά του ασφαλισμένου, που επηρεάζει τις συνέπειες και υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών. Η εντολή που τους ανατίθεται από τον εντολέα τους (ασφαλιστή) είναι:

- α) Η διερεύνηση των αιτιών ή / και συνθηκών της ζημιάς στο αντικείμενο της ασφάλισης.
- β) Ο προσδιορισμός της ζημιάς αυτού.
- γ) Ο καθορισμός της οφειλόμενης αποζημίωσης.
- δ) Η διαπίστωση, αν τηρήθηκαν από τον ασφαλισμένο και άλλους υπόχρεους, τα συμφωνηθέντα από τους γενικούς και ειδικούς όρους του συγκεκριμένου ασφαλιστήριου συμβολαίου.
- ε) Η υποβολή εισήγησης για τα ανωτέρω στην ασφαλιστική εταιρία (εντολέα του), μέσα από τη

σχετική έκθεση πραγματογνωμοσύνης τους.

Η ως άνω μάλιστα αποστολή των πραγματογνωμόνων της ασφαλιστικής επιχείρησης συνιστά <<προληπτική ενέργεια διασφάλισης των συμφερόντων της>>²⁷, είναι ανεξάρτητη από την ανακριτική διαδικασία και βαίνει παράλληλα προς αυτήν.

Για τον σκοπό αυτό συντάσσουν σχετική έκθεση τη λεγόμενη, όχι κατά τη δικονομική έννοια του όρου αυτού, <<έκθεση πραγματογνωμοσύνης>>, η οποία αποτελεί ιδιωτικό έγγραφο, αντίγραφο της οποίας υποχρεούνται εκ του νόμου να κοινοποιούν στον ζημιωθέντα και όχι στους ανακριτικούς υπαλλήλους. Εξάλλου η ασφαλιστική επιχείρηση υποχρεούται, όπως εντός δέκα πέντε (15) ημερών από την υποβολή της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης γνωστοποιήσει στον δικαιούχο την αποδοχή αυτής ή μη, εκτός εάν επέλθει εν τω μεταξύ φιλικός διακανονισμός. Η εν λόγω έκθεση πραγματογνωμοσύνης δεν αποτελεί πραγματογνωμοσύνη κατά την έννοια του άρθρου 183 ΚΠΔ, αλλά αποτελεί **απλή ιδιωτική γνωμοδότηση – γνωμάτευση**, που συντάσσεται από πρόσωπα με ειδικές γνώσεις επιστήμης ή τέχνης, τους ασφαλιστικούς πραγματογνώμονες που τους όρισε ο ασφαλιστής. Κατά συνέπεια, αφού δεν προβλέπεται από καμιά διάταξη της ιδιωτικής ασφαλιστικής νομοθεσίας, η εν λόγω έκθεση δεν δεσμεύει τον ασφαλιστή, ο οποίος μπορεί να αποφασίσει και διαφορετικά, γεγονός όμως που στην πράξη ποτέ δε συμβαίνει ιδίως όταν πρόκειται για περιπτώσεις μη ευθύνης του για την καταβολή τους ασφαλίσιματος. Ενίοτε η εν λόγω έκθεση πραγματογνωμοσύνης αποκτά <<διαιτητικό χαρακτήρα>>, όταν κατά την εκτίμηση ζημιών από πυρκαγιά από τους ασφαλιστικούς πραγματογνώμονες και τη σύνταξη της έκθεσης, μετά από αμοιβαίες υποχωρήσεις των μερών, περιλαμβάνει κοινή τους συμφωνία για τις ζημιές.²⁸

Για τη διευκόλυνση του έργου των ασφαλιστικών πραγματογνωμόνων στους γενικούς και ειδικούς όρους μιας ασφαλιστικής σύμβασης συνήθως περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων και οι παρακάτω υποχρεώσεις του λήπτη της ασφάλισης ή ασφαλισμένου:

- 1) Να διευκολύνει και να δίνει κάθε δυνατή και εύλογη βοήθεια στους εκπροσώπους ή στους πραγματογνώμονες του ασφαλιστή για τη διαπίστωση του ατυχήματος πχ της πυρκαγιάς και την εκτίμηση των ζημιών.
- 2) Να μην αλλάξει την πραγματική κατάσταση που σχηματίζεται μετά τη ζημιά χωρίς την έγγραφη συγκατάθεση του ασφαλιστή. Να διαφυλάσσει τα αντικείμενα που έπαθαν ζημιά και να τα έχει διαθέσιμα για επιθεώρηση από τον αντιπρόσωπο ή και πραγματογνώμονα του ασφαλιστή, να μην προβαίνει σε οποιαδήποτε επισκευή των βλαβέντων αντικειμένων και γενικά να μην προβαίνει σε καμιά αλλαγή του ασφαλισμένου χώρου, χωρίς την έγκριση του.
- 3) Μέσα σε πέντε (5) ημέρες από την επέλευση της ασφαλιστικής περίπτωσης, ο λήπτης της ασφάλισης ή ο ασφαλισμένος έχει την υποχρέωση να παραδώσει στον ασφαλιστή και γραπτή έκθεση (δήλωση ζημιάς) που να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων και την αιτία που αυτός υποθέτει ή

βρίσκει πιθανή για τη ζημιά δηλαδή την αιτία πυρκαγιάς.

4) Ο ασφαλιστής έχει δικαίωμα να κάνει κάθε έρευνα για τα αίτια της ζημιάς (από την πυρκαγιά) και για τις περιστάσεις κάτω από τις οποίες έγινε αυτή, όπως για την ύπαρξη και την αξία του ασφαλισμένου αντικειμένου κατά το χρόνο του ατυχήματος. Έχει επίσης το δικαίωμα με τους πραγματογνώμονες του, να ζητήσει από τον λήπτη της ασφάλισης ή τον ασφαλισμένο να φέρει στα γραφεία του ή στους πραγματογνώμονες του κάθε αποδεικτικό μέσο που νόμιμα είναι απαραίτητο ή και χρήσιμο για την εξακρίβωση των αιτίων και του ύψους της ζημιάς.

Ο εν λόγω όρος προβλέπεται από το άρθρο 7 παρ.1 του Ν. 2496/1997, και μάλιστα επειδή ενδέχεται αυτός να είναι καταχρηστικός σε κάποιο ασφαλιστήριο, ο νομοθέτης αποσκοπεί στην προστασία του λήπτη της ασφάλισης από υπερβολικές απαιτήσεις του ασφαλιστή ή των πραγματογνωμόνων του με τη χρήση του όρου <<αναγκαίες>> πληροφορίες, στοιχεία και έγγραφα που σχετίζονται με τις περιστάσεις και τις συνέπειες της επέλευσης του κινδύνου της πυρκαγιάς, που του ζητούν.

5) Αν ασκηθεί ποινική δίωξη κατά του λήπτη της ασφάλισης ή του ασφαλισμένου για δόλο ή βαριά αμέλεια ή σκόπιμη ενέργεια / παράλειψη, θέμα καταβολής ασφαλίματος δεν γεννάται προτού να απαλλαγεί αμετάκλητα από την κατηγορία ή τεθεί η υπόθεση στο αρχείο, σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚΠΔ. Αλλά και αν δεν ασκηθεί δίωξη εναντίον του, δικαίωμα καταβολής ασφαλίματος αν συντρέχουν και οι υπόλοιπες προϋποθέσεις, για τις οποίες προβλέπουν οι άλλοι όροι του ασφαλιστηρίου και του νόμου) γεννιέται, αφού περάσει χρονικό διάστημα ενενήντα (90) ημερών από την ημέρα που η δικογραφία που σχηματίστηκε υποβληθεί στον αρμόδιο εισαγγελέα. Ο λήπτης της ασφάλισης ή ο ασφαλισμένος έχει την υποχρέωση να προσκομίσει στον ασφαλιστή τα σχετικά πιστοποιητικά (εισαγγελίας, βουλεύματα, αποφάσεις κλπ).

Και το περιεχόμενο του συγκεκριμένου όρου περιέχει στοιχεία που αγγίζουν τα όρια καταχρηστικότητάς του, όπως πχ σε μια υπόθεση προανάκρισης εμπρησμού με άγνωστο δράστη, μέχρι να ολοκληρωθεί η δικογραφία και αποσταλεί στον εισαγγελέα, ενδεχομένως δε να επιστρέψει από αυτόν στους ανακριτικούς υπαλλήλους που χειρίζονται την υπόθεση με παραγγελία διενέργειας ρητών ανακριτικών πράξεων προς συμπλήρωση, όπως πχ ανακάλυψη του δράστη και αυτό μπορεί να συμβεί μια ή και περισσότερες φορές, και μέχρι η υπόθεση αυτή τεθεί στο αρχείο αγνώστων δραστών, παρόλο που ο λήπτης της ασφάλισης δεν είναι υπαίτιος για την πρόκληση της πυρκαγιάς, θα παρέλθει πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, μέχρι να κατορθώσει να λάβει ο λήπτης της ασφάλισης τη δικαιούμενη αποζημίωση. Η δίωξη κατά κανόνα είναι *in rem* και όχι *in personam* και όταν αυτή αφορά το έγκλημα του εμπρησμού σε βαθμό κακουργήματος δηλαδή δυνατότητα κινδύνου για άνθρωπο (άρθρο 264, στοιχείο β' ΠΚ) και δεν ασκείται σε βάρος του λήπτη της ασφάλισης, μέχρι να ολοκληρωθεί η προανάκριση και η κύρια ανάκριση καθώς και να εκδοθεί

αμετάκλητο (αθωωτικό) βούλευμα για αυτόν, μπορεί να παρέλθει διάστημα ακόμη και πέραν της πενταετίας, παρόλο δεν είναι υπαίτιος της ως άνω πράξης. Ακόμη και η προαναφερόμενη προθεσμία των ενενήντα ημερών πρέπει να θεωρηθεί, ως όρος καταχρηστικός.

Επειδή η ασφάλιση αντιμετωπίζεται από το ισχύον νομοθετικό καθεστώς (Ν. 2496/1997, όπως ισχύει σήμερα) <<...σαν αγαθό, το οποίο δικαιούται να απολαύει ο κάθε πολίτης και να αισθάνεται ο ασφαλισμένος βεβαιότητα για την κάλυψη...η ασφαλιστική επιχείρηση δεσμεύεται να μην προβαίνει σε ενέργειες οι οποίες αποστερούν εύκολα την κάλυψη>>³². Σε τέτοιες ενέργειες προβαίνουν για παράδειγμα, όταν στο ασφαλιστήριο περιλαμβάνονται όροι καταχρηστικοί ή όταν οι πραγματογνώμονες του ασφαλιστή κάνουν υπέρβαση των δικαιωμάτων του απέναντι στον ασφαλισμένο.

Από τη νομολογία έχουν κριθεί πολλές περιπτώσεις παρόμοιων όρων συμβολαίων, ως καταχρηστικών. Για παράδειγμα: α) Όρος ασφαλιστικής σύμβασης για κάλυψη πυρκαγιάς, που ορίζει ότι δεν ασφαλιζονται τα αποθηκευμένα στον περίβολο του εργοστασίου εμπορεύματα και τον οποίον το Εφετείο δέχθηκε ότι ισχύει, δηλαδή διαπίστωσε έμμεσα κενό στη σύμβαση και προέβη στην ερμηνεία της, παραλείποντας να προσφύγει στους ερμηνευτικούς κανόνες των άρθρων 173 και 200 ΑΚ, συγχωρεί αναίρεση της απόφασης του.²⁹ β) Επίσης μίσθωση ακινήτου που υποχρεώνει τους μισθωτές να σφαλίσουν το μίσθιο για πυρκαγιά με δικαιούχους αποζημίωσης από κοινού αυτούς και τους εκμισθωτές, δεν δεσμεύει την ασφαλιστική επιχείρηση.³⁰ γ) Εξάλλου όρος ασφαλιστικής σύμβασης για πυρκαγιά και κεραυνό που ορίζει «δεν υπάγονται στην ασφαλιστική σύμβαση ζημιές από υπέρβαση ταχύτητας, υπερτάσεις βραχυκύκλωμα, θέρμανση, σχηματισμό τόξου και διαφυγή ηλεκτρικού ρεύματος, οποιαδήποτε και αν είναι η αιτία των διαταραχών αυτών (περιλαμβανομένου και του κεραυνού) σε μηχανές, ηλεκτρικές συσκευές, ηλεκτρικές εγκαταστάσεις, που λειτουργούν με ηλεκτρισμό πάσης φύσεως, εργαλεία ή οποιαδήποτε άλλα αντικείμενα» αντίκειται στο άρθρο 19 του Ν. 2496/1997, γιατί στην ουσία αναιρεί την ευθύνη της ασφαλιστικής επιχείρησης και ματαιώνει το σκοπό για τον οποίο καταρτίστηκε η σύμβαση ασφάλισης δηλαδή την κάλυψη από τους κινδύνους της πυρκαγιάς και κεραυνού, δεδομένου ότι <<ο κεραυνός από τη φύση του είναι φαινόμενο υπέρτασης που προκαλεί αναγκαίως βραχυκύκλωμα>>.³¹

Μετά από τις ανωτέρω αναλύσεις και προσεγγίσεις θεωρώ ότι το προστατευόμενο έννομο αγαθό του εγκλήματος της απάτης σχετικά με τις ασφάλειες (άρθρο 388 ΠΚ) είναι πρωτίστως η περιουσία των ασφαλιστικών επιχειρήσεων και ακολούθως η ασφαλιστική πίστη, δεδομένου ότι από την αναίτια και χρονοβόρα καθυστέρηση καταβολής του ασφαλίσματος στο λήπτη της ασφάλισης ή του ασφαλισμένου από την ασφαλιστική επιχείρηση, πολλές φορές και μάλιστα σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όπως αυτή που διανύει η χώρα μας, οι επιχειρήσεις οδηγούνται σε

οικονομική καταστροφή, αφανισμός ακόμη και σε πτώχευση τους.

Είναι σαφές λοιπόν από το περιεχόμενο των ανωτέρω όρων της ασφαλιστικής σύμβασης, και επειδή γνωρίζει πολύ καλά ο ασφαλιστής, ότι οι ορισμένοι από αυτόν πραγματοποιώμενες του καθώς και ο ίδιος ή εκπρόσωπός του δεν έχουν δικαίωμα πρόσβασης στη σκηνή της πυρκαγιάς, όταν ενεργείται αυτοψία από τους ανακριτικούς υπαλλήλους της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας ή ενεργεί έρευνα ο διορισμένος από τους ανακριτικούς υπαλλήλους πραγματογνώμονας, ούτε έχουν δικαίωμα πληροφόρησης στα στοιχεία της προόδου των σχετικών ερευνών πρωτίστως αναφορικά με τα αίτια της πυρκαγιάς, το βάρος στη διευκόλυνση του έργου τους μετακύλησε μέσα από του προαναφερόμενους όρους στον λήπτη της ασφάλισης ή στον ασφαλισμένο. Και τούτο γιατί ο λήπτης της ασφάλισης ή ο ασφαλισμένος μπορεί να είναι διάδικος, είτε με την ιδιότητα του κατηγορούμενου, στην περίπτωση που αυτός προκάλεσε την πυρκαγιά, είτε ως πολιτικώς ενάγων, αν την πυρκαγιά προκάλεσε τρίτος και αυτός είναι ο παθών από αυτήν, οπότε θα έχει τα προβλεπόμενα από τις σχετικές διατάξεις του κώδικα ποινικής δικονομίας αντίστοιχα δικαιώματα και δι' αυτών θα μπορεί να έχει πρόσβαση σε όλα τα στοιχεία της δικογραφίας και ειδικότερα σε αυτά που ενδιαφέρουν κι εξυπηρετούν το συγκεκριμένο έργο των πραγματογνώμων του ασφαλιστή. Σε κάθε λοιπόν περίπτωση ο ασφαλιστής λαμβάνει κατ' έμμεσο τρόπο γνώση όλων των εγγράφων της δικογραφίας, αφού υποχρεούται από σχετικό όρο του συμβολαίου να του τα προσκομίσει ο ασφαλισμένος, ως ύποπτος, κατηγορούμενος ή πολιτικώς ενάγων.

Κατή τη διενέργεια της προανάκρισης ή/και προκαταρκτικής εξέτασης κρίνεται απαραίτητη, πέραν των άλλων αποδεικτικών στοιχείων και η μαρτυρία των πραγματογνώμων της ασφαλιστικής εταιρίας μπορεί να είναι σημαντική και να συμβάλει στην ανακάλυψη της ουσιαστικής αλήθειας καθώς και στην ορθή και δίκαιη απονομή της δικαιοσύνης. Για το σκοπό αυτό με την υπ' αριθμ. 67Α Εγκύκλια Διαταγή Αρχηγείου ΠΣ (αριθμ. πρωτ. 37441 Φ. 706. 1 / 1 Νοεμβρίου 1995 Διαταγή Αρχηγού ΠΣ) ορίζεται ότι <<όταν διεξάγεται προανάκριση σε επιχειρήσεις οι οποίες έχουν συνάψει σύμβαση ασφάλισης για πυρκαγιά, κρίνεται σκόπιμο να καλούνται για εξέταση, ως μάρτυρες και στελέχη της κατά περίπτωση ασφαλιστικής εταιρίας και οι τυχόν οριζόμενοι απ' αυτήν πραγματογνώμονες...Επίσης στις περιπτώσεις – εννοείται εμπρησμού με πρόθεση σε αντικείμενο ασφαλισμένο για κάλυψη πυρκαγιάς – εκτός από το ότι θα πρέπει να αποτελεί στοιχείο της προανακριτικής δικογραφίας και αντίγραφο του ασφαλιστηρίου συμβολαίου και της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης...>>. Άλλωστε, αν η ασφαλιστική εταιρία έχει δηλώσει στην προανάκριση παράσταση πολιτικής αγωγής οι ανακριτικοί υπάλληλοι έχουν καθήκον να καλούν το νόμιμο εκπρόσωπό της για εξέταση, ως πολιτικώς ενάγοντος.

Επίσης ο ασφαλιστής έχει δικαίωμα να καταθέτει **μήνυση**, όταν αμφισβητεί το ποσό της αποζημίωσης ή αμφιβάλλει για τα αίτια της πυρκαγιάς ή έχει ενδείξεις για δόλιες ενέργειες του

ασφαλισμένου πριν ή και μετά την πυρκαγιά, με σκοπό τη διαλεύκανση της υπόθεσης, αν έχει στοιχεία ή ενδείξεις ότι ο ασφαλισμένος, είτε ο ίδιος, είτε δι' άλλου προσώπου (τρίτου) προξένησε με δόλο πυρκαγιά στο αντικείμενο με ασφαλιστική κάλυψη για πυρκαγιά, με σκοπό την δι' εμπρησμού επέλευση της ασφαλιστικής περίπτωσης, για να εισπράξει ο λήπτης της ασφάλισης ή ο ασφαλισμένος την ασφαλιστική αποζημίωση. Δόλιες ενέργειες του δράστη: α) πριν την πυρκαγιά, όπως είναι πχ η δημιουργία από τον ασφαλισμένο εικονικής εταιρίας, οι εικονικές πωλήσεις, εικονικά συμβόλαια μεταβίβασης ακινήτων, η αφαίρεση ασφαλισμένων πραγμάτων από τον ασφαλισμένο χώρο μιας επιχείρησης³³ ή β) μετά την πυρκαγιά, όπως πχ είναι η ψευδής δήλωση του ασφαλισμένου για τις συνθήκες και αίτια πυρκαγιάς προς την ασφαλιστική εταιρία, ή γ) για την επέλευση της ασφαλιστικής περίπτωσης³⁴, οι οποίες αποτελούν προπαρασκευαστικές πράξεις προκειμένου να επιτύχει ο ασφαλισμένος την εξαπάτηση της ασφαλιστικής επιχείρησης και στη συνέχεια, μετά τον εμπρησμό, να επιδιώξει την είσπραξη της ασφαλιστικής αποζημίωσης. Ενίοτε η κατάθεση μήνυσης ασκείται στο πλαίσιο της παρελκυστικής τακτικής που ενδεχομένως ακολουθεί ο ασφαλιστής, με σκοπό την καθυστέρηση της καταβολής της ασφαλιστικής αποζημίωσης στον λήπτη της ασφάλισης ή στον ασφαλισμένο, καθυστέρηση που φθάνει αρκετά έτη, ενόψει και της παθογένειας της καθυστέρησης στην απονομή της δικαιοσύνης, που ισχύει στη χώρα μας.

Οι ασφαλιστικοί πραγματογνώμονες, όταν απαιτούνται κατά την έρευνα τους εξειδικευμένες γνώσεις επιστήμης ή τέχνης που οι ίδιοι δεν διαθέτουν πχ οι ίδιοι έχουν μόνον οικονομικές γνώσεις και στην υπό έρευνα υπόθεση απαιτούνται γνώσεις διερεύνησης αιτίων πυρκαγιάς ή κλοπής, είναι δυνατόν να ορίσουν οι ίδιοι, ως εντολείς, σε τρίτα πρόσωπα που έχουν τις απαιτούμενες γνώσεις, ως τεχνικούς συμβούλους τους. Τα τρίτα πρόσωπα δηλαδή **οι τεχνικοί σύμβουλοι των ασφαλιστικών πραγματογνωμόνων**, δεν είναι φυσικά, ούτε δικαστικοί πραγματογνώμονες, αλλά ούτε και τεχνικοί σύμβουλοι, κατά τη δικονομική έννοια των όρων αυτών (άρθρα 204 – 208 ΚΠΔ). Συνεπώς και για αυτούς ισχύουν όσα αναφέρονται για δικαιώματα και υποχρεώσεις κατά την προανάκριση και προκαταρκτική εξέταση και για τους ασφαλιστικούς πραγματογνώμονες. Περαιτέρω οι ασφαλιστικοί πραγματογνώμονες και κατ' επέκταση και οι τεχνικοί τους σύμβουλοι θα πρέπει ουσιαστικά να αποτελούν τα πρόσωπα εκείνα που παρέχουν εγγυήσεις και γεφυρώνουν, εν είδει "διαιτητών", τις όποιες διαφορές αναφύονται κατά την εφαρμογή μιας ασφαλιστικής σύμβασης, μεταξύ ασφαλιστή και ασφαλισμένου για κάλυψη πυρκαγιάς. Επειδή όμως αυτό στην πράξη τις περισσότερες φορές ενδέχεται να μην ισχύει, αλλά αντιθέτως να υπάρχει εκ μέρους τους είτε υπερβάλλον ζήλος ή φαινόμενα αυθαιρεσίας σε βάρος των ασφαλισμένων, ο νομοθέτης στη διάταξη του άρθρου 259, παρ. 3, του Ν. 4364/2016 (ΦΕΚ 13/Α) προέβλεψε, πέραν των υποχρεώσεων ασφαλιστικής επιχείρησης και ασφαλισμένου τις **ποινικές και διοικητικές κυρώσεις**, που εφαρμόζονται και για τους ασφαλιστικούς

πραγματογνώμονες, στις περιπτώσεις που δεν ενεργούν, κατά την άσκηση των συγκεκριμένων καθηκόντων τους, αμερόληπτα, ανεξάρτητα και χωρίς προκατάληψη, πχ καχυποψία σε βάρος ασφαλισμένου, με σκοπό την εξέταση και εκτίμηση δηλωθείσας ζημιάς ή / και απώλειας, σύμφωνα με τους γενικούς και ειδικούς όρους ασφαλιστηρίου συμβολαίου.

Εξάλλου μπορούν να χορηγηθούν στον ασφαλιστή, συνεπώς και στους ασφαλιστικούς πραγματογνώμονες, αντίγραφα της προανακριτικής δικογραφίας, όχι ως διαδίκου, αλλά ως τρίτου που έχει έννομο συμφέρον, σύμφωνα με το άρθρο 147, εδάφ. (β΄) ΚΠΔ, εφόσον βέβαια συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις:

α) Μετά την ολοκλήρωση της προανάκρισης ή προκαταρκτικής εξέτασης και

β) Εφόσον τεθεί η δικογραφία στο αρχείο ή απορριφθεί, κατ' άρθρο 47 ΚΠΔ.³⁵

Κατά συνέπεια οι ανακριτικοί υπάλληλοι δε θα χορηγούν αντίγραφα από προανακριτική δικογραφία, γιατί παραβιάζεται η αρχή της μυστικότητας, εκτός αν υπάρχει σχετική παραγγελία του εισαγγελέα, η οποία πρέπει να διατυπώνεται ενυπόγραφα επί σχετικής αιτήσεως του ασφαλιστή προς αυτόν, ως τρίτου.³⁶

6.- Συμπεράσματα.

Κατόπιν των ανωτέρω, **ο ασφαλιστής / ασφαλιστική επιχείρηση**, ο οποίος δραστηριοποιείται στην αγορά συνήθως με τη μορφή της ασφαλιστικής εταιρίας ή και του συνεταιρισμού, σε περίπτωση εγκλήματος εμπρησμού (με πρόθεση ή από αμέλεια) επί αντικειμένου (κινητού ή ακινήτου) ασφαλισμένου για κάλυψη από τον κίνδυνο πυρκαγιάς, ανάλογα με το αν η πράξη αυτή οφείλεται σε δόλο ή αμέλεια του λήπτη της ασφάλισης ή του ασφαλισμένου ή τρίτου, στο στάδιο της προανάκρισης μπορεί να καταστεί διάδικος και να νομιμοποιηθεί ενεργητικά, σύμφωνα με τις προβλεπόμενες από τον ΚΠΔ διατυπώσεις και προϋποθέσεις και συνεπώς να ασκήσει τα προβλεπόμενα από τα άρθρα 107 και 108 ΚΠΔ, για τον αστικώς υπεύθυνο και πολιτικώς ενάγοντα αντίστοιχα δικαιώματα. Παρόλα αυτά όμως δεν έχει δικαίωμα ο ίδιος ή εκπρόσωπός του ή οι ασφαλιστικοί πραγματογνώμονες του, έστω και ως διάδικος, να παρίσταται, παρακολουθεί, συμμετέχει (συμπράττει) ή διατυπώνει ερωτήσεις, αντιρρήσεις ή οτιδήποτε άλλο κλπ, στη σκηνή της πυρκαγιάς ή όπου αλλού απαιτείται, κατά τη διενέργεια αυτοψίας από τους ανακριτικούς υπαλλήλους, της πραγματογνωμοσύνης³⁷ από τον διορισθέντα από αυτούς (δικαστικό) πραγματογνώμονα καθώς και κάθε άλλης ανακριτικής πράξης, όπως πχ έρευνας, κατάσχεσης κλπ. Εξάλλου, οι ασφαλιστικοί πραγματογνώμονες, **δεν είναι ούτε θεωρούνται πραγματογνώμονες** υπό τη δικονομική έννοια του όρου αυτού (άρθρα 183 επ. ΚΠΔ), αφού στη πράξη δεν λειτουργούν, ως όργανα της δικαιοσύνης, αλλά υπερασπίζονται μόνον τα δικαιώματα

του ασφαλιστή, **ούτε θεωρούνται μάρτυρες με ειδικές γνώσεις**, κατά την έννοια του άρθρου 203 ΚΠΔ και συνεπώς δεν έχουν τις προβλεπόμενες από το άρθρο 189, 190, 194, 195, 197, 198, 201, 202 ΚΠΔ υποχρεώσεις καθώς και τα εκ του άρθρου 196 παρ. 2 ΚΠΔ δικαιώματα των πραγματογνωμόνων. Επίσης, οι ασφαλιστικοί πραγματογνώμονες καθώς συνακόλουθα και οι ορισμένοι από αυτούς τεχνικοί σύμβουλοι **δεν είναι ούτε θεωρούνται και τεχνικοί σύμβουλοι**, υπό τη δικονομική του όρου αυτού έννοια, κατά τα άρθρα 204 επ. ΚΠΔ και ως εκ τούτου δεν έχουν τα εκ των άρθρων 107 και 108 ΚΠΔ δικαιώματα. Μπορούν όμως να χρησιμοποιηθούν στην προανάκριση και προκαταρκτική εξέταση, ως **μάρτυρες "ειδικού σκοπού"**, αφού ενεργούν αποκλειστικά και μόνον για την προστασία των (οικονομικών) συμφερόντων της εντολοδότριας τους ασφαλιστικής επιχείρησης, της οποίας δεν είναι ούτε ασφαλιστικοί υπάλληλοι, αλλά μόνον σύμβουλοι που ορίζονται κατά περίπτωση και συνδέονται με σχέση έμμισθης εντολής, μάλιστα δε δεν αποκλείεται η αμοιβή τους να συνδέεται με ποσόστωση επί του ασφαλίματος. Για τον λόγο αυτό η μαρτυρία τους αλλά και η εγχείρηση της έκθεσής τους σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με επιφύλαξη για την αντικειμενικότητά της. Η συντασσόμενη από τους ασφαλιστικούς πραγματογνώμονες σχετική γνωμοδότηση, η λεγόμενη **έκθεση πραγματογνωμοσύνης**, στην οποία εμπεριέχεται και η γνωμοδότηση των τεχνικών συμβούλων, που ορίστηκαν ελεύθερα από τους ίδιους για συγκεκριμένο σκοπό και αποστολή, δεν τελεί υπό τους όρους του άρθρου 198 ΚΠΔ και δεν υφίσταται υποχρέωση παράδοσής της στους αρμόδιους ανακριτικούς υπαλλήλους της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, που διενεργούν την προανάκριση, δεδομένου δεν διορίστηκαν από αυτούς. Βέβαια, οι ανακριτικοί υπάλληλοι, όπως μπορούν να κατάσχουν άλλα πράγματα, μπορούν να κατάσχουν και την έκθεση των ασφαλιστικών πραγματογνωμόνων, αν τη ζητήσουν να συμπεριληφθεί στη δικογραφία και δεν τους παραδοθεί (εγχειρισθεί). Ως προς τη νομική φύση της, τόσο η έκθεση ασφαλιστικών πραγματογνωμόνων, που συντάσσεται κατ' εντολή και για λογαριασμό του ασφαλιστή, όσο και η έκθεση των τεχνικών συμβούλων που ορίστηκαν κατ' εντολή και για λογαριασμό των ασφαλιστικών πραγματογνωμόνων, αποτελούν **απλή ιδιωτική γνωμοδότηση** και συνεπώς, αν περιληφθούν στο φάκελο της σχετικής προανακριτικής δικογραφίας με οποιοδήποτε τρόπο, είτε οικειοθελώς, με την παράδοση τους από τον ασφαλιστή, είτε με κατάσχεση, αποτελούν <<έγγραφα>> και συνεπώς ένα από τα προβλεπόμενα από το άρθρο 178, στοιχείο στ' ΚΠΔ αποδεικτικά μέσα, που εκτιμώνται ελεύθερα μαζί με όλα τα λοιπά αποδεικτικά μέσα, σύμφωνα με την αρχή της ηθικής απόδειξης (άρθρο 177 ΚΠΔ). Η εν λόγω ιδιωτική πραγματογνωμοσύνη έχει σκοπό την διαπίστωση (εκτίμηση) της ζημιάς που επήλθε εξ αιτίας της ασφαλιστικής περίπτωσης στο αντικείμενο της ασφάλισης και των αιτίων της ζημιάς εκ του επελθόντος ασφαλιστικού κινδύνου δηλαδή της πυρκαγιάς, για την υποβοήθηση του ασφαλιστή στη λήψη σχετικής απόφασης για την καταβολή ή μη της

ασφαλιστικής αποζημίωσης και τις περαιτέρω νόμιμες ενέργειές του. Επίσης ο ασφαλιστής δικαιούται να υποβάλει **μήνυση**, αν αμφιβάλει για τα αίτια της πυρκαγιάς ή αμφισβητεί το ποσό της αποζημίωσης, με σκοπό τη διαλεύκανση της υπόθεσης. Για να λάβει αντίγραφο από το Βιβλίο Συμβάντων της αρμόδιας διωκτικής αρχής πχ Ανακριτικού Γραφείου Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, σχετικά με πυρκαγιά που προκλήθηκε σε αντικείμενο (κινητό ή ακίνητο πράγμα) ασφαλισμένο έναντι του συγκεκριμένου κινδύνου και για το οποίο έχει συναφθεί από αυτόν ασφαλιστική σύμβαση με λήπτη της ασφάλισης ή τον ασφαλισμένο, αφού έχει συγκεκριμένο ειδικό έννομο συμφέρον, θα πρέπει να προσκομισθεί σχετική παραγγελία του εισαγγελέα επί σχετικής αιτήσεώς του προς αυτόν με τη οποία να αιτείται τη χορήγηση του εν λόγω αντιγράφου. Η έρευνα των ασφαλιστικών πραγματογνωμόνων στη σκηνή της πυρκαγιάς (σκηνή εγκλήματος) για τα αίτια και συνθήκες πυρκαγιάς καθώς και τον προσδιορισμό των ζημιών, η οποία να μην προβλέπεται από σχετικό όρο της ασφαλιστικής σύμβασης πλην όμως δεν παρέχει δικαίωμα σε αυτούς και δεν επιτρέπεται να πραγματοποιηθεί πριν ολοκληρωθεί η αυτοψία των ανακριτικών υπαλλήλων και η πραγματογνωμοσύνη του διορισθέντος από αυτούς πραγματογνώμονα και αποδεσμευτεί ο συγκεκριμένος χώρος από τους αρμόδιους ανακριτικούς υπαλλήλους και εφόσον φυσικά έχει ολοκληρωθεί το πυροσβεστικό έργο κατάσβεσης της πυρκαγιάς. Οι ασφαλιστικοί πραγματογνώμονες όχι μόνον δεν έχουν δικαίωμα ενεργού συμμετοχής, είτε στην αυτοψία που ενεργούν οι ανακριτικοί υπάλληλοι ή στην πραγματογνωμοσύνη του διορισθέντος από αυτούς πραγματογνώμονα, αλλά ούτε δικαίωμα παρακολούθησης της διεξαγωγής τους καθώς επίσης δεν έχουν δικαίωμα να προβαίνουν ακόμη και σε απλές υποδείξεις προς αυτούς κατά την αυτοψία και πραγματογνωμοσύνη αντίστοιχα. Σε καμιά περίπτωση λοιπόν δεν επιτρέπεται επίσης και η είσοδος και παρουσία των πραγματογνωμόνων του ασφαλιστή, όπως και κάθε άλλου ατόμου που δεν είναι αρμόδιο, στη σκηνή της πυρκαγιάς, η οποία σε κάθε περίπτωση πρέπει να προστατεύεται με κάθε πρόσφορο μέσο, όπως πχ με ειδική ταινία ή άλλα ασφαλή μέσα και μέτρα, όπως είναι η παρουσία αστυνομικών οργάνων, η οχήματος της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας ή της Αστυνομικής Αρχής. Η παραβίαση του εν λόγω καθήκοντος συνιστά το αδίκημα της παράβασης καθήκοντος (άρθρο 259 ΠΚ) για τους αρμόδιους ανακριτικούς υπαλλήλους, ενδεχομένως και άλλων αδικημάτων, όπως αποσιώπηση λόγου εξαίρεσης (άρθρο 254 ΠΚ, σε συνδυασμό με τα άρθρα 25 και 26 ΚΠΔ), αν συντρέχουν λόγοι εξαίρεσης, όπως πχ εξ αιτίας του γεγονότος των ιδιαίτερων σχέσεων πχ προσωπικών, κοινωνικών, υπηρεσιακών, μεταξύ ανακριτικών υπαλλήλων και ασφαλιστή ή ασφαλιστικών πραγματογνωμόνων προκαλούνται υπόνοιες μεροληψίας (άρθρο 15 ΚΠΔ). Η αρμοδιότητα της διερεύνησης των αιτίων πυρκαγιάς η Πολιτεία έχει αναθέσει αποκλειστικά και μόνον στα αρμόδια όργανα του Πυροσβεστικού Σώματος (βαθμοφόροι από το βαθμό του Αρχιπυροσβέστη και άνω), τα οποία είναι, σύμφωνα με το άρθρο 13, παρ. 1, του Ν. 3511/2006

(ΦΕΚ 258/Α), ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι, κατά το άρθρο 34 ΚΠΔ, για τα εγκλήματα του εμπρησμού (άρθρα 264 – 267 ΠΚ). Κατά συνέπεια ο ασφαλιστής, όπως και κάθε άλλο πρόσωπο, έχει υποχρέωση να αποδεχτεί την έρευνα που διενεργούν οι ανακριτικοί υπάλληλοι του ΠΣ και κάθε άλλος αρμόδιος γενικός ανακριτικός υπάλληλος σχετικά με τα αίτια των κάθε είδους πυρκαγιών και μόνον, αν έχει στοιχεία για ψευδή βεβαίωση αυτών, μπορεί να προχωρήσει στις προβλεπόμενες νόμιμες ενέργειες και με κάθε ένδικο μέσο για αμφισβήτηση των αιτίων πυρκαγιάς.

Αθήνα, Μάρτιος 2016

Παραπομπές:

1. ΑΠ 1356/2008, ΣυμβΑΠ 332/2007, ΑΠ 1597/2002, Ποιν. Λόγ. 2002, σελ. 1792..
2. Αμέλεια σημαίνει απόκλιση από τη συμπεριφορά του μέσου επιμελούς ανθρώπου. Εξάλλου Βαριά αμέλεια υπάρχει κάθε φορά που η μη επιδειχθείσα επιμέλεια συνιστά ιδιαίτερος μεγάλη ή ασυνήθως σοβαρή εκτροπή από την απαιτούμενη από τους κανόνες συναλλαγών επιμέλεια. βλ. ΑΠ 18/2009, ΑΠ 876/2001, ΑΠ 798/2001, ΕΕΜΠΔ 2001, σελ. 521.
3. ΑΠ 700/2012, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, τεύχ, 1/2012.
4. ΑΠ 11/2006, ΕΕΜΠ 2000, σελ. 380.
5. ΑΠ 995/1994, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, τεύχ. 5/1995.
6. ΕφΑθην. 3489/2011, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, τεύχ. 1 /2012.
7. Μ. Σταθόπουλου, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση, 1998, σελ. 2.
8. Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 2499/1997.
9. ΑΠ 1/2001, ΕΕΜΠΔ 2001, σελ. 293.
10. Συνήγορος του Καταναλωτή, Σύσταση με αριθ. 8947/3-10-2011.
11. Α. Γκουρμπάτση, Εγκλήματα Εμπρησμού - Η εγκληματολογική έρευνα, 2013, βλ. Εμπρησμός και ασφαλιστική απάτη, σελ. 172-178.
12. ΑΠ 915/2007, ΠΧρ. ΝΗ', σελ. 244, ΣυμβΑΠ 332/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ.
13. ΑΠ 108/2011, ΠοινΔικ, τεύχ. 4/2011, ΣυμβΑΠ 332/2007, ΤΝΠ "ΝΟΜΟΣ".
14. ΑΠ 108/2011, ΠοινΔικ. 2011, σελ. 459, ΣυμβΑΠ 332/2007.
15. ΑΠ 108/2011, ΠοινΔικ, ΤΕΥΧ. 4/2011, ΑΠ 915/2007, ΣυμβΑΠ 332/2007, Αιτ. Έκθ. Σχεδ. ΠΚ, 1933, σελ. 592, Α. Μπουρόπουλου, Ερμην. ΠΚ, τόμ. Γ', σελ. 95.
16. Α. Μπουρόπουλου, Ερμην. ΠΚ, σελ. 93, ΑΠ 1299/1995, ΠΧρ. ΜΣΤ', σελ. 504.

17. ΑΠ 123/2015, ΤΝΠ ΔΣΑ.
18. ΑΠ 108/2011, ΤΝΠ ΔΣΑ.
19. ΑΠ 332/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.
20. Α. Γκουρμπάτση, Εγκλήματα Εμπρησμού - Η εγκληματολογική έρευνα, 2013, σελ. 146 επ.
21. Α. Γκουρμπάτση – Χρ. Μητροπέτρου, Η προανάκριση στο έγκλημα του εμπρησμού, έκδοση τρίτη 2002, σελ. 118, ΓνωμΕισΑΠ 14/2009, διενέργεια πραγματογνωμοσύνης και χωρίς παραγγελία Εισαγγελέα.
22. ΑΠ 1084/2013, ΑΠ ΟΛ. 1/1997.
23. ΑΠ 108/2011, ΠοινΔικ, 2011, σελ. 459, ΑΠ 915/2007, ΕΕΜΠΔ 2008, σελ. 332.
24. Α. Γκουρμπάτση – Χρ. Μητροπέτρου, ό.π, σελ. 92 – 93.
25. ΑΠ 1575/2012.
26. Α. Γκουρμπάτση – Χρ. Μητροπέτρου, Η προανάκριση στο έγκλημα του εμπρησμού, έκδοση, με παραπομπή στη σημείωση (39) βλ. Π. Καίσαρη, ΚΠΔ, τομ. Β΄ (1982), σελ. 1195.
27. ΕφΑθην. 3489/2011, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, τεύχ. 1/2012.
28. ΑΠ 75/1995, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, τεύχ. 9/1995.
29. ΑΠ 1758/2001, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, τεύχ. 8-9/2000.
30. ΕφΑθην. 3318/2000, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, τεύχ. 5/1995.
31. ΑΠ 11/2006, ΕΕΜΠΔ 2000, σελ. 380.
32. Βλ. Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 2497/1997, σελ. 2.
33. ΜΟΕφΑθην. 208 – 209 / 2010, ΠοινΔικ, τεύχ. 7/2010.
34. ΑΠ 108/2011, ΠοινΔικ, τεύχ. 4/2011.
35. ΓνωμΕισΑΠ 15/1980.
36. Α. Γκουρμπάτση – Χρ. Μητροπέτρου, ό.π, σελ. 89 – 90.
37. Βλ. ΑΠ 4/1985, ΠΧρ. ΛΕ΄, σελ. 654.